

Of te wel: onze modelvliegsport verandert en wij veranderen mee!

Toen ik ruim een halve eeuw geleden kennis maakte met deze sport, de Dordtse Modelbouw Club had een tentoonstelling, waren de mogelijkheden nog beperkt. Van de KNVvL kreeg ik het adres van alle modelbouwwinkels in Nederland, totaal 3 stuks. Het waren de oudste winkel Scheijde AMI in Amsterdam (sinds 1931), 1 zaak in Limburg en Evert Kreulen in mijn geboorteplaats Rotterdam. Alhoewel een winkel... Ik moest een paar trappen op en kwam in de zit-slaapkamer-winkel van Evert terecht. Lag nog op zijn nest, ik moest maar na een uurtje terugkomen. Maar kwam daarna wel thuis met een Keil Kraft bouwdoos. Uiteraard een vrije vlucht zwevertje. De andere tak van de hobby was lijnbestuurd vliegen. Kant en klare modellen waren er alleen de controlline vliegtuigen van Cox. Wedstrijden vloog je met zelf gebouwde modellen, in de klasse sportmodellen kreeg je extra punten voor een eigen ontwerp.

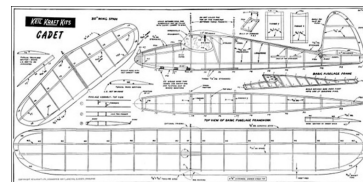
De modelbouwmarkt breidde zich uit, Evert opende een echte winkel aan de Goudse Wagenstraat en werd de Nederlandse specialist op het gebied van radiobesturing, materiaal kon geleidelijk ook elders worden gekocht. In mijn wijk Schiebroek had de kantoorboekhandel zelfs balsa, lijm en staalraad.

Wachten op de landing van dit waterhoofd

Ook op de clubavond van de Rotterdamse Luchtvaart Club (de eerste luchtvaartclub in Nederland, opgericht in 1911) kon materiaal worden aangeschaft. Bij Quartel kwam ik weleens in zijn winkel, hij verkocht toen groente en fruit, hij was groenteboer. Hij, zijn zoon en zijn buurjongen Wil Bloom waren ook lid van de RLC. Vliegen kon op zondagmorgen op luchthaven Zestienhoven. Als er een vliegtuig uit Engeland zou gaan landen werden wij ruim op tijd gewaarschuwd aan de grond te blijven, daarna konden

we verder vliegen. Ben wel eens op de hoofdstartbaan met mijn vrije vlucht zwever geland. Toen kon dat nog. En als we weg moesten kwam de auto van Follow Me ons oppikken. Ook de radiobesturing kwam van de grond. Eerst de buizenzenders, daarna kleinere zenders met transistors en in het begin van de jaren 60 moesten alle zenders worden voorzien van een kristal. Konden er daardoor zelfs 6 modellen tegelijk in de lucht zijn. Gezonden werd op de 27Mz band. Gelukkig waren er toen geen bakkies maar wel walky-talky's. Bijna alle zenders hadden dezelfde vorm: een rechthoekige doos van aluminium. Aan de kleur kon je vaak zien welke fabrikant het was. Ook de zendfrequentie veranderde, in januari 1978 kwam de 40Mz band erbij, zodat er nog 4 modellen meer konden vliegen. Helaas voor ons werden er in 1980 totaal 22 frequenties op de 27MHz voor communi-

Service van Follow Me

catiedoeleinden vrijgegeven, waardoor er vele modellen gecrasht zijn. Pas in 1978 kwam de 35Mhz band in Nederland beschikbaar (Duitsland jaren eerder!), uitsluitend gereserveerd voor onze vliegtuigen en helikopters. Zelfbouw van zen-

bart smit modelbouw, betaalbare modelbouw!

U vindt ons in:

Aikmaar 072-113893	Enschede 053-319877	Tilburg 013-425982
Almelo 05490-12095	Groningen 050-129933	Tilburg-Noord 013-554626
Amsterdam 020-272294	Hilversum 035-15819	Den Bosch 073-130917
Amsterdam 020-367833	Hoorn 02290-14578	Den Haag 070-647342
Assen 05920-15208	Nijmegen 080-442632	Gorinchem 01830-34989
Baarn 02154-15465	Rotterdam 010-327749	Waalwijk 04160-35279
Breda 073-136750	Rotterdam 010-814843	Eindhoven 040-448976
Deft 015-140042	Purmerend 02990-21033	Boxtel 04116-72401
Heerlen 045-713592	Sittard 04490-20917	Arnhem 085-420983
Den Helder 02230-25386	Veenendaal 08385-22811	
Eda 08380-20568	Volendam 02993-63428	

Ook verkrijgbaar in de van Nunen Boes filialen:

Intertoys modelbouwzaken zijn gevestigd in:

Bloemendaal Goed Speel Goed / Bloemendaalseweg 29 / 023-264848

Delft v. d. Aarend / Binnenwatersloot 26 / 015-124457

Doelinkhem Het Kinderparadijs / Hamburgersloot 40 / 06340-23194

Eindhoven Jan van Peer / Hooftstraat 123 / 05940-14218

Enschede Intertoys Morrell / v. Heekplein 1 / 063-311986

Heerhugowaard Bouhof Modelbouw / Middenwaard 42 / 02207-17168

Hoorn 2 x D Speelgoed / Nieuwstraat 5-17 / 02290-11585

Hillegom Carol Speelgoed / Hoofdstraat 190 / 02520-9827

Krimpen a/d IJssel Are Houtkoop / Crimpenhof 108-110 / 01807-12905

Leiden Speelgoed Specialzaak v. Brussel / Haarenmerstraat 267 / 071-122061

Rosendaal Hobby Shop / Nieuwe Markt 19 / 01650-33822

Schagen Het Speelgoedparadijs / Gedempte Gracht 55 / 02240-2507

Venlo Langen Driessen / Klaasstraat 40 / 077-13762

Zaandam Rob Vet Speelgoed en Hobby / Westzijde 36 / 075-173091

Zierikzee Verlage's Speelgoedhuis / St. Donuuststraat 54 / 01110-2123

Zoetermeer Fischer Speelgoed / Dorpsstraat 75 / 079-165512

Zuiphen Het Kinderparadijs / Beukenstraat 3 / 05150-18353

Hobby Shop W. Polman
tel. 08363-298
Beek (Gem. Bergh)

Nu ook de grootste van Gelderland
LET OP ONZE PRIJZEN!!

GRAUPNER Cirus 1147,50 H-Fly 1110,— Monsun 1180,— Tati 1140,— Bell 47 G 1400,— Maxi 1147,—	ROBE Rasant 114,50 Waga 113,70 Puma 1175,— Jumbo 1175,— Charter 118,— Hera 1127,50	MOTOREN Vaco 19 met demper 1188,50 Vaco 61 met demper 1199,50 Waterspeed 10 cc 1210,— Waterspeed 12 V 8 Ah 1192,— Waterspeed 10 cc 1226,— OPS 10 cc 1226,—	VARTA ACCUS 2 V 3 AH 123,50 2 V 5 AH 128,50 2 V 7,5 AH 138,— Sonnenschein 12 V 8 Ah 192,50 Electro Starter (Marx) 159,50
HEGI Snoopy 11 90,50 Snoopy 12 125,— T45 1120,— Kadi 1170,50 Aladin 1105,— Borda Piper 1137,50	MULTIPLY Big Lift 1195,— Mini Fly 1137,— Sundancer 1137,50 Westerley 1109,— Schiller 1143,— OS 22 Heil 1485,—	RADIO BESTURINGEN Robbe DP 4/3 1945,— Multiplex 4 kan. 1945,—	BOTEN HEGI Mistral 1140,90 compl. Orion 1110,— Oceanic 1122,50 Stella 1164,50

Wij bieden u een eerste klas service. Kom eens kijken, het is beslist de moeite waard.

Direct over de grens in Duitsland waren er ook mogelijkheden: de speelgoedzaak Vedes in Kleve en niet te vergeten de schilder/behanger Willy Kok in Elten verkocht

achter in zijn winkel onze benodigdheden. Dat zag je veel vaker: modelbouwers die een eigen handel gingen opzetten. Hier noem ik nog wat namen uit een ver verleden: Loek Suls in Lunteren, Wil van Dorp in den Haag, Overbeek in Schiedam, Ludie Beumer in Epe/Heerde en Jan van Beek in Waalwijk met zijn Hobby-In (geopend 1975). De topjaren van de modelbouw winkels was wel eind jaren 70.

De eerste tekenen dat het moeilijker voor hun werd bleek al begin jaren 80, zie hieronder "t is jammer". In 2007 opende Remco de Wilde zijn winkel 4RC in Doetinchem, hij was zakenkundig en gaf goed advies (maar daar zullen Ton G. en John wel anders over denken), Ruud zijn zaak Rijksweg 60 in Duiven en Robert D'Arcangelo zijn winkel RC Flyfun in Westervoort. Op de jaarlijkse beurs in Dortmund liepen de model-

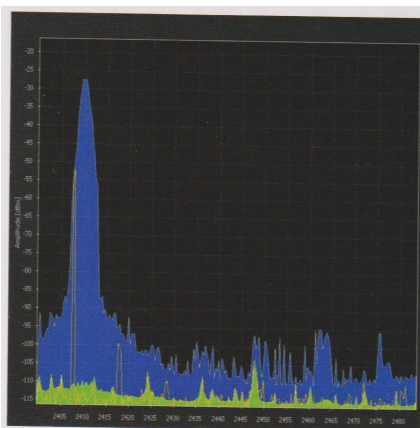
bouwers (in het topjaar bijna 150.000 bezoekers) met volle tassen, accu's en bouwdozen tevreden naar huis. Ook de modelbouw tijdschriften laten hetzelfde beeld zien. In mijn begintijd was er de Engelse Aeromodeller, het Amerikaanse RCM en de Nederlandse Avia(vliegwereld) en Hobby Bulletin (vanaf 1948). Later kwamen o.a. de Duitse bladen FMT, Aufwind, Modellflug International, Modell-Aviator, QFI en het Nederlandse Bouwen en Vliegen (van de KNVvL), Modelbouw Aktueel en de Kwinklink. Kortom: de boekhandel kwam ruimte tekort.

En nu, op dit moment? Wie kent nog de fabrikanten van toen, zoals Kraft die de grootste op het gebied van radiobesturing ter wereld was, Bonner, Orbit en F&M om er slechts maar een paar te noemen. Kijk voor de Amerikaanse geschiedenis maar eens op **www.rchalloffame.org**. Vliegen op luchthaven Zestienhoven (nu Rotterdam Airport) is er niet meer bij, ondenkbaar en tegen alle voorschriften in. Van alle bovengenoemde modelbouwzaken zijn er slechts een paar over: Quartel heeft alleen nog zijn vestiging in Pijnacker, Hobby-In van de huidige eigenaar Dennis, Hobma en Wenting zijn er nog. Alle andere genoemde winkels hebben al dan niet vrijwillig de deuren dichtgedaan. De luchtvaartclubs hebben aanzienlijk minder leden en vergrijzen. De RLC is zelfs niet meer bij de KNVvL aangesloten. De beurs in Dortmund krijgt elk jaar minder bezoekers, ook het aantal standhouders is tanende. "Made in Germany" is grotendeels gewijzigd in "Made in China".

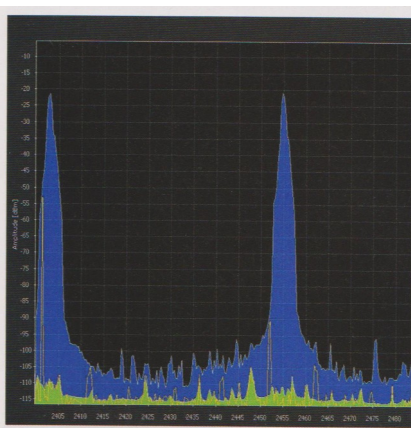
Ook in onze hobby is de moderne communicatie doorgedrongen. Materiaal en vliegtuigen worden nu vaak via het internet aangeschaft. Deels 2e hands op Marktplaats, E-bay of Modelbouwmarkt. Of nieuw. Staufenbiel, Höllein, Lindinger, Hobby-In en voor enkele leden Hobby King sturen met regelmaat een pak(je) op. Staufenbiel heeft sinds vorig jaar een andere eigenaar: Horizon, of de markt het leuk vindt dat een fabrikant hun gaat concurreren is de maar vraag. In de boekwinkel is bijna geen modelbouwblad meer te vinden. Hobby Bulletin verscheen in 2001 voor het laatst.

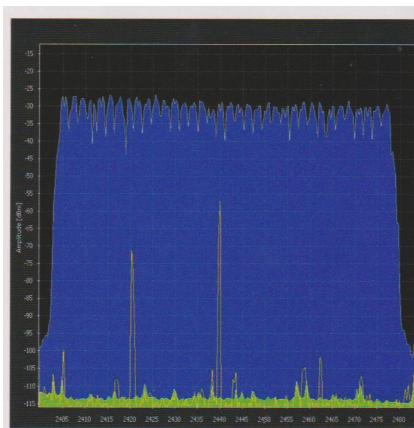
Afhangen van je zendfrequentie is er sinds de entree van 2,4GHz niet meer bij, deze frequentie werd nu in alle Europese landen tegelijk ingevoerd. Er kwamen dus veel nieuwe computerzenders op de markt. Horizon werd een nieuwe speler en meldde zich aan met zijn Spektrum zenders (als eerste op de 2,4Ghz) en in het hogere segment Weatronic en Jeti (in samenwerking met Hacker) met de Duplex radiobesturing. Multiplex werd overgenomen door Hitec. De bij onze club geliefde 35Mhz Profi zender

Zendbeeld Graupner IFS-Systeem

Van Horizon-Spektrum DSM2

en FASST Frequent Hopping System

werd opgevolgd door veel minder kwalitatieve exemplaren, Wietse en Rob G. kunnen er van meepraten. Revell (bekend van de plastik modellen) is nu ook op de markt met goedkope radiobesturing en vliegtuigen als Revell Control.

Graupner (opgericht in 1930) is een apart verhaal. In januari 1977 werd de vertegenwoordiging van Nederland aan Henk Schoenmaker uit Hengelo uitbesteed, in december 1980 betrok hij nog een nieuw pand (nog geopend door Johannes Graupner). Het importeurschap werd hem later ontnomen en ging naar Jos Engelen van Model-Teletronic / ProModels uit Olen (België) die samen met zijn vrouw, zoons Stefan en Patrick de gehele Benelux voor Graupner gingen doen. Maar toen dit bedrijf ook importeur werd van Hitec werd het dealerschap ze ontnomen, Graupner ging zelf de winkeliers bevoorraden. Als vertegenwoordiger werd Guido van der Kooij aangesteld, een zoon van Arie. Deze stapte over van Kyosho en inmiddels al een aantal jaren in deze functie bij HorizonHobby.

Ook bij de radiobesturing gebeurden grote verschuivingen. Deze werd sinds 1983 betrokken van JR. Futaba heeft ook een keer Graupner benaderd, maar deze wees het importeurschap echter af omdat de voorwaarde was dat men zou stoppen met JR. Toen HorizonHobby, de USA importeur van JR, met Spektrum op de markt kwam werd Graupner de importeur van dat merk en heeft circa één jaar de Spektrum apparatuur op de Europese markt gebracht. De Spektrum zenders werden toen nog gemaakt door JR. De introductie op de Nederlandse markt ging niet zonder problemen: de Spektrum DSM2 zenders leverden in de USA versie ruim 200 mW e.i.r.p. Dit komt doordat in de USA de regels voor DSSM systemen veel ruimer waren dan in de EU, voor FHSS golden ongeveer dezelfde normen.

Toen de DX7 zender door het notified body werd gekeurd, moest het zendvermogen worden teruggebracht naar 100 mW e.i.r.p. In die tijd waren er alleen de DX6 (een parkflyer zender) en de DX7. Dus bleven de eerste ongeveer 200 zenders een tijd op de plank liggen. De toenmalige Europese richtlijn was EN 300 328 V1.6.1. Door een handigheidje heeft Spektrum hun DSM2 laten keuren als frequentiehopper. Bij de omschrijving voor een frequentiehopper werd namelijk opgegeven aan welke eisen de zender en/of de ontvanger moesten voldoen. Met wat fantasie voldeed de ontvanger, de zender niet. Er zijn bezwaren aangetekend tegen dit trucje, maar die zijn nooit daadwerkelijk in behandeling genomen. Toen V1.7.1. van deze richtlijn uitkwam was het handigheidje niet langer van toepassing en moest men het systeem veranderen. Dit werd toen het huidige DSMx systeem, dat wél hopt. Overigens voldeed onder deze versie ook het Graupner iFS systeem niet meer aan de eisen. Dit werd toen ook een hoppend systeem (V3).

De laatste was de DX7, die hardwarematig praktisch identiek was aan de Graupner MX16. Aangezien Graupner en HorizonHobby al jarenlang een zakelijk conflict hadden en Graupner vast wilde houden aan JR, ging men ook met het Amerikaanse XPS in zee. Het 'eigen' systeem werd iFS genoemd en bestond uit een JR zender en 2,4 GHz HF-delen

De Spektrum DX7 zender met DSM2 systeem: teveel zendvermogen

BATT-MANN
Akku/Modellbau

- Peter Burks (pa Burks was filiaalhouder van Elburg); Hangar, Kampen.
- Dagobert Schulp (was rechterhand/bedrijfsleider in Pijnacker); De Vliegershops/RC-Modelshop, Leiden.
- Peter en Richard van Leeuwen (waren respectievelijk filiaalhouders van Veenendaal en Amsterdam); 2Brothers, Bussum.
- Martin Roodbol (was medewerker); MR Hobby, Ridderkerk (inmiddels uitsluitend webshop).
- Henk Hoks (was filiaalhouder van Hooqvluit); RC World Brielle (inmiddels uitsluitend webshop).

De handelaren zullen dit kunnen beamen.

Hobby-In

J. M. T. VAN BEEK Pastoor Kuypersstraat 32, Waalwijk Tel. 04160-34573

Modelbouw Radiobestuur

Schulder
Hobby baby f 385,-
Super baby f 560,-
Heli Trainer f 160,-
Tornado

Motoren in voorraad
Wolva 5 40 Speed f 45,-
Wolva 60 Speed f 50,-
Wolva 80 Speed f 60,-
Wolva 60 R. head f 60,-
Wolva 60 R. head f 60,-
 grommet

Start auto
2 V 5 Ah accu's f 28,50

Sonex tuned pipe
Compleet f 99,-

Hot Stuff
Special voor modelbouw.
Gaan voor schijfjellen.
f 8,95 per flesje

OS max
10 RC 35 RC
15 RC 40 RC
20 RC 40 RC
25 RC 40 RC
30 RC 40 RC
35 RC 40 RC
40 RC 40 RC
45 RC 40 RC
50 RC 40 RC
55 RC 40 RC
60 RC 40 RC
65 RC 40 RC
70 RC 40 RC
75 RC 40 RC
80 RC 40 RC
85 RC 40 RC
90 RC 40 RC
95 RC 40 RC
100 RC 40 RC
105 RC 40 RC
110 RC 40 RC
115 RC 40 RC
120 RC 40 RC
125 RC 40 RC
130 RC 40 RC
135 RC 40 RC
140 RC 40 RC
145 RC 40 RC
150 RC 40 RC
155 RC 40 RC
160 RC 40 RC
165 RC 40 RC
170 RC 40 RC
175 RC 40 RC
180 RC 40 RC
185 RC 40 RC
190 RC 40 RC
195 RC 40 RC
200 RC 40 RC
205 RC 40 RC
210 RC 40 RC
215 RC 40 RC
220 RC 40 RC
225 RC 40 RC
230 RC 40 RC
235 RC 40 RC
240 RC 40 RC
245 RC 40 RC
250 RC 40 RC
255 RC 40 RC
260 RC 40 RC
265 RC 40 RC
270 RC 40 RC
275 RC 40 RC
280 RC 40 RC
285 RC 40 RC
290 RC 40 RC
295 RC 40 RC
300 RC 40 RC
305 RC 40 RC
310 RC 40 RC
315 RC 40 RC
320 RC 40 RC
325 RC 40 RC
330 RC 40 RC
335 RC 40 RC
340 RC 40 RC
345 RC 40 RC
350 RC 40 RC
355 RC 40 RC
360 RC 40 RC
365 RC 40 RC
370 RC 40 RC
375 RC 40 RC
380 RC 40 RC
385 RC 40 RC
390 RC 40 RC
395 RC 40 RC
400 RC 40 RC
405 RC 40 RC
410 RC 40 RC
415 RC 40 RC
420 RC 40 RC
425 RC 40 RC
430 RC 40 RC
435 RC 40 RC
440 RC 40 RC
445 RC 40 RC
450 RC 40 RC
455 RC 40 RC
460 RC 40 RC
465 RC 40 RC
470 RC 40 RC
475 RC 40 RC
480 RC 40 RC
485 RC 40 RC
490 RC 40 RC
495 RC 40 RC
500 RC 40 RC
505 RC 40 RC
510 RC 40 RC
515 RC 40 RC
520 RC 40 RC
525 RC 40 RC
530 RC 40 RC
535 RC 40 RC
540 RC 40 RC
545 RC 40 RC
550 RC 40 RC
555 RC 40 RC
560 RC 40 RC
565 RC 40 RC
570 RC 40 RC
575 RC 40 RC
580 RC 40 RC
585 RC 40 RC
590 RC 40 RC
595 RC 40 RC
600 RC 40 RC
605 RC 40 RC
610 RC 40 RC
615 RC 40 RC
620 RC 40 RC
625 RC 40 RC
630 RC 40 RC
635 RC 40 RC
640 RC 40 RC
645 RC 40 RC
650 RC 40 RC
655 RC 40 RC
660 RC 40 RC
665 RC 40 RC
670 RC 40 RC
675 RC 40 RC
680 RC 40 RC
685 RC 40 RC
690 RC 40 RC
695 RC 40 RC
700 RC 40 RC
705 RC 40 RC
710 RC 40 RC
715 RC 40 RC
720 RC 40 RC
725 RC 40 RC
730 RC 40 RC
735 RC 40 RC
740 RC 40 RC
745 RC 40 RC
750 RC 40 RC
755 RC 40 RC
760 RC 40 RC
765 RC 40 RC
770 RC 40 RC
775 RC 40 RC
780 RC 40 RC
785 RC 40 RC
790 RC 40 RC
795 RC 40 RC
800 RC 40 RC
805 RC 40 RC
810 RC 40 RC
815 RC 40 RC
820 RC 40 RC
825 RC 40 RC
830 RC 40 RC
835 RC 40 RC
840 RC 40 RC
845 RC 40 RC
850 RC 40 RC
855 RC 40 RC
860 RC 40 RC
865 RC 40 RC
870 RC 40 RC
875 RC 40 RC
880 RC 40 RC
885 RC 40 RC
890 RC 40 RC
895 RC 40 RC
900 RC 40 RC
905 RC 40 RC
910 RC 40 RC
915 RC 40 RC
920 RC 40 RC
925 RC 40 RC
930 RC 40 RC
935 RC 40 RC
940 RC 40 RC
945 RC 40 RC
950 RC 40 RC
955 RC 40 RC
960 RC 40 RC
965 RC 40 RC
970 RC 40 RC
975 RC 40 RC
980 RC 40 RC
985 RC 40 RC
990 RC 40 RC
995 RC 40 RC
1000 RC 40 RC
1005 RC 40 RC
1010 RC 40 RC
1015 RC 40 RC
1020 RC 40 RC
1025 RC 40 RC
1030 RC 40 RC
1035 RC 40 RC
1040 RC 40 RC
1045 RC 40 RC
1050 RC 40 RC
1055 RC 40 RC
1060 RC 40 RC
1065 RC 40 RC
1070 RC 40 RC
1075 RC 40 RC
1080 RC 40 RC
1085 RC 40 RC
1090 RC 40 RC
1095 RC 40 RC
1100 RC 40 RC
1105 RC 40 RC
1110 RC 40 RC
1115 RC 40 RC
1120 RC 40 RC
1125 RC 40 RC
1130 RC 40 RC
1135 RC 40 RC
1140 RC 40 RC
1145 RC 40 RC
1150 RC 40 RC
1155 RC 40 RC
1160 RC 40 RC
1165 RC 40 RC
1170 RC 40 RC
1175 RC 40 RC
1180 RC 40 RC
1185 RC 40 RC
1190 RC 40 RC
1195 RC 40 RC
1200 RC 40 RC
1205 RC 40 RC
1210 RC 40 RC
1215 RC 40 RC
1220 RC 40 RC
1225 RC 40 RC
1230 RC 40 RC
1235 RC 40 RC
1240 RC 40 RC
1245 RC 40 RC
1250 RC 40 RC
1255 RC 40 RC
1260 RC 40 RC
1265 RC 40 RC
1270 RC 40 RC
1275 RC 40 RC
1280 RC 40 RC
1285 RC 40 RC
1290 RC 40 RC
1295 RC 40 RC
1300 RC 40 RC
1305 RC 40 RC
1310 RC 40 RC
1315 RC 40 RC
1320 RC 40 RC
1325 RC 40 RC
1330 RC 40 RC
1335 RC 40 RC
1340 RC 40 RC
1345 RC 40 RC
1350 RC 40 RC
1355 RC 40 RC
1360 RC 40 RC
1365 RC 40 RC
1370 RC 40 RC
1375 RC 40 RC
1380 RC 40 RC
1385 RC 40 RC
1390 RC 40 RC
1395 RC 40 RC
1400 RC 40 RC
1405 RC 40 RC
1410 RC 40 RC
1415 RC 40 RC
1420 RC 40 RC
1425 RC